

RICHTLIJNEN MILIEU-EFFECTRAPPORTAGE

1001-68

RICHTLIJNEN TEN BEHOEVE VAN HET OPSTELLEN VAN EEN
MILIEUEFFECTRAPPORT VOOR DE INRICHTING ZUIDELIJKE
LEKUTTERWAARDEN TRAJECT NIEUWPOORT-EVERDINGEN

1001-68

**RICHTLIJNEN TEN BEHOEVE VAN HET OPSTELLEN VAN EEN
MILIEUEFFECTRAPPORT VOOR DE INRICHTING ZUIDELIJKE
LEKUITERWAARDEN TRAJECT NIEUWPOORT-EVERDINGEN**

vastgesteld door
Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland
27 april 1999

Inhoudsopgave:

1.	INLEIDING	3
2.	PROBLEEM, DOELEN EN BESLUITVORMING.....	4
2.1	Probleem	4
2.2	Doelen	4
2.3	Besluitvorming.....	4
3.	VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN	6
3.1	Algemeen	6
3.2	Meest milieuvriendelijk alternatief (mma).....	7
3.3	Nulalternatief/referentiesituatie.....	7
4.	BESTAANDE MILIEUTOESTAND, AUTONOME ONTWIKKELING EN MILIEUGEVOLGEN	8
4.1	Bodem en water	9
4.2	Natuur.....	9
4.3	Landschap, cultuurhistorie en archeologie	9
4.4	Overige aspecten.....	10
5.	VERGELIJKING VAN DE ALTERNATIEVEN.....	11
5.1	Algemeen	11
6.	LEEMTEN IN KENNIS EN INFORMATIE.....	12
7.	EVALUATIEPROGRAMMA	13
8.	VORM, PRESENTATIE EN SAMENVATTING VAN HET MER.....	14
8.1	Vorm en presentatie	14
8.2	Samenvatting van het MER	14
BIJLAGE	Inspraakreacties op startnotitie.....	1

1. INLEIDING

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland hebben op 22 december 1998 een startnotitie ontvangen van het hoogheemraadschap van de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden en van Rijkswaterstaat, directie Oost-Nederland. Deze startnotitie is bedoeld voor het opstellen van een Milieueffectrapport (MER) voor de inrichting van de zuidelijke Lekwaterwaarden, traject Nieuwpoort-Everdingen.

De startnotitie heeft van 18 januari 1999 tot en met 15 februari 1999 ter inzage gelegen. Als gevolg hiervan zijn zestien inspraakreacties binnengekomen.

Ten behoeve van het opstellen van de richtlijnen is op 23 maart 1999 door de Commissie voor de milieueffectrapportage een advies uitgebracht. De hoofdpunten van het advies en de reacties hebben als basis gediend voor de onderliggende richtlijnen. Ze zijn in de bijlage opgenomen.

Gedeputeerde Staten hebben als bevoegd gezag de richtlijnen op 27 april 1999 vastgesteld. Aan de hand van deze richtlijnen dient de initiatiefnemer het MER op te stellen.

Zoals hiervoren genoemd wordt het MER opgesteld ten behoeve van de herinrichting van de uiterwaarden op de locaties Lexmond, Vianen en Everdingen. Deze zullen opnieuw worden ingericht ten behoeve van:

- kleiwinning voor dijkversterkingen van de trajecten Zederik (Tienhoven-Lexmond), Hagestein-Everdingen en de Diefdijk (Leerdam-Everdingen);
- het scheppen van ruimte voor de rivier teneinde een duurzame oplossing tegen overstromingen te ontwikkelen;
- het bevorderen van de ontwikkeling van nieuwe natuur.

De initiatiefnemer heeft een onderzoek laten uitvoeren naar de potentiële locaties waar de koppeling kleiwinning, ruimte voor de rivier en natuurontwikkeling kan plaatsvinden. Dit onderzoek leverde 40 potentiële zoekgebieden op langs beide oevers van de Lek tussen Streefkerk en Beusichem. Op basis van in de startnotitie genoemde afwegingen heeft de initiatiefnemer de locaties ingeperkt tot de drie hiervoren genoemden.

Voor de ontgronding is een vergunning nodig op grond van de Ontgrondingenwet. Omdat de beoogde afgraving een oppervlakte van 100 ha of meer betreft, zal voor dit besluit een milieueffectrapportage (m.e.r.)-procedure doorlopen dienen te worden.

2. PROBLEEM, DOELEN EN BESLUITVORMING

Geef een beschrijving van hetgeen met het voornemen wordt beoogd, tegen de achtergrond van een uitgewerkte probleemstelling.

2.1 PROBLEEM

Werk onderstaande problemen, waarvoor het voornemen een oplossing tracht te vinden, in het MER uit:

- de behoefte aan circa 650.000 m³ klei voor de dijkversterkingsprojecten Zederik, Hagestein-Everdingen en Diefdijk;
- de inrichting van het gebied is niet optimaal met betrekking tot de vereiste duurzaamheid en veiligheid van de dijken;
- de uiterwaarden voldoen niet aan de eisen van de EHS.

De initiatiefnemer heeft voor de desbetreffende locaties laten onderzoeken welke grondmechanische en hydrologische effecten de overwogen ingrepen in de uiterwaarden zouden hebben op het dijkprofiel en het binnendijkse gebied.

Daarbij is gebleken dat de voorgenomen ingrepen in de locatie Lexmond-oost zoveel effecten op de stabiliteit van de dijk zouden hebben dat deze locatie niet toelaatbaar wordt geacht.

Geef weer of minder grootschalige ingrepen deze nadelen niet hebben, en in hoeverre ze een positieve bijdrage kunnen leveren aan kleiwinning, 'Ruimte voor de Rivier' en natuurontwikkeling.

2.2 DOELEN

Uit de startnotitie en het vorengenoemde probleem zijn de volgende doelen af te leiden:

- het zodanig winnen van de verlangde hoeveelheid klei in de Lekuiterwaarden dat door rivierbedverruiming maximaal wordt bijgedragen aan vergroting van de afvoer capaciteit waardoor de noodzaak van nieuwe dijkverhogingen wordt beperkt. Dit dient te gebeuren in overeenstemming met de lopende studie 'Ruimte voor Rijntakken';
- het door deze winning realiseren van natuurontwikkeling die past in het beleid voor de ecologische hoofdstructuur (EHS) met behoud van geomorfologische waarden en cultureel erfgoed.

Geef een inzicht in het onderlinge verband/belang tussen beide hoofddoelen.

2.3 BESLUITVORMING

In de startnotitie wordt op pagina 14 vermeld dat er een convenant met de eigenaren en/of gebruikers van de gronden in de uiterwaarden is afgesloten, waarbij grenzen gesteld worden aan de mogelijkheden voor natuurontwikkeling.

Geef aan welke status het convenant heeft met de hardheid van de afspraken, welke randvoorwaarden eruit voortkomen en welke ruimte hierin geboden wordt voor toekomstige ontwikkelingen, met name voor de inrichting en het beheer.

Geef de essentie aan van de randvoorwaarden en uitgangspunten (ruimtelijke beperkingen) die het bestaande beleid, overheidsbesluiten (zoals vastgelegd in beleidsnota's, ontwerpplannen en wetten) stelt aan het voornemen om in de Lekuiterswaarden klei te winnen. Geef aan welke beoordelingscriteria, grens- en streefwaarden aan het vigerende milieubeleid kunnen worden ontleend.

Beschrijf het verband tussen de Milieueffectrapporten voor de in paragraaf 2.1 genoemde dijkversterkingen en het MER inrichting zuidelijke Lekuiterswaarden.

Het MER wordt opgesteld voor het nemen van een besluit ingevolge artikel 3 van de Ontgrondingenwet door Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland. Geef aan volgens welke procedure en met welk tijdpad en inspraakmomenten dit geschiedt en welke adviesorganen en instanties daarbij formeel en informeel zijn betrokken.

Vermeld de besluiten die in een later stadium nog moeten worden genomen om de voorgenomen activiteit te realiseren (zoals besluiten in het kader van de Wet op de ruimtelijke ordening, de Wet milieubeheer, de Wet verontreiniging oppervlaktewateren, de Wet op de waterkering en de Natuurbeschermingswet).

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

3.1 ALGEMEEN

De voorgenomen activiteit in dit MER is het winnen van circa 650.000 m³ klei in de Lekuiterwaarden. Het winnen van deze klei kan op verschillende manieren gebeuren: op verschillende plaatsen, met verschillende uitvoeringen en door verschillende inrichtingen na winning. Deze aspecten vormen de bouwstenen voor te beschrijven alternatieven. Voor de onderlinge vergelijking moeten de milieueffecten van de bouwstenen volgens dezelfde methode en met hetzelfde detailniveau worden beschreven.

Motiveer de keuze van de bouwstenen en de selectie van het voorkeursalternatief. Ga bij de motivering vooral in op de milieuarargumenten. Het voorkeursalternatief is het alternatief dat de initiatiefnemer voorstelt om uit te voeren. Daarbij dient het meest milieuvriendelijk alternatief (MMA) in het MER beschreven te worden.

In de startnotitie wordt de verwachting uitgesproken dat het voorkeursalternatief en het MMA sterke overeenkomsten zullen vertonen. Als bij nadere uitwerking blijkt dat er geen wezenlijke verschillen zijn tussen het voorkeursalternatief en het MMA, dan kan het voorkeursalternatief als MMA worden uitgewerkt.

Bij de beschrijving van de alternatieven verdient het aanbeveling om onderscheid te maken tussen activiteiten die plaatsvinden in de realisatiefase (afgraven, inrichten en aanleggen) en de gebruiksfase (gebruiken en beheren).

De volgende twee aspecten dienen per alternatief te worden beschreven.

A. Waterhuishoudkundige aspecten

Het doel is het winnen van klei met als kenmerk rivierbedverruiming. Beschrijf de doorwerking van de laatste inzichten op het gebied van de rivierbedverruiming op de waterstanden in het gebied.

Om de landschappelijke, natuur en cultuurhistorische (LNC) doelen te bereiken zullen varianten met nevengeulen en/of winterbedverlagingen moeten worden onderzocht. Geef inzicht in de diepte, breedte en vorm/verloop van de geulen/winterbedverlaging en de maatregelen die nodig zijn voor het handhaven van een stabiele situatie.

Geef inzicht in de overige maatregelen binnen het gebied om de maatgevende hoogwaterstanden (MHW) te verlagen (zoals verwijderen obstakels).

B. Beheersaspecten

Geef aan op welke natuurdoeltypen het beheer na de ingreep gericht is en in hoeverre agrarisch natuurbeheer daarvoor mogelijkheden biedt.

Er dient aandacht te worden besteed aan de door de beheerder van de rivier opgelegde eisen, randvoorwaarden en beperkingen voor beheer en onderhoud in de nabije toekomst.

Het plangebied vormt als natuurontwikkelingsgebied en als ecologische verbindingzone een deel van de EHS. Daarom moet in het MER worden aangegeven hoe de beschermingsformules uit de Structuurschema Groene Ruimte bij dit project uitwerken.

3.2 MEEST MILIEUVRIENDELIJK ALTERNATIEF (MMA)

Werk het meest milieuvriendelijk alternatief uit aan de hand van verkenningen. Deze verkenningen zijn een globale uitwerking van het voornemen die voldoen aan de doelstellingen, maar voor een bepaald aspect nader moeten worden geoptimaliseerd. Het betreft de volgende verkenningen:

- een MHW-verkenning, gericht op het zodanig winnen van specie (hoeveelheid en locatie) dat maximale verlaging van het MHW wordt bereikt bij de verhoogde maatgevende afvoer van de rivier;
- een verkenning waar de benodigde specie kan worden gewonnen met maximaal behoud van cultureel erfgoed;
- een verkenning waar de benodigde specie wordt gewonnen gericht op natuurontwikkeling.

Uit deze drie verkenningen valt af te leiden welke doelen wel en niet met elkaar zijn te verenigen. Indien sprake is van onverenigbare doelen, dan moet een keuze worden gemaakt op grond van prioriteit. In het MER dient een verantwoording voor deze keuze gegeven te worden.

De verkenningen leveren bouwstenen op om te komen tot één meest milieuvriendelijk alternatief en mogelijk een voorkeursalternatief.

3.3 NULALTERNATIEF/REFERENTIESITUATIE

Volstaan kan worden met het beschrijven van de huidige milieusituatie, inclusief de autonome ontwikkeling.

Milieugevolgen moeten concreet worden gemaakt door vergelijking met deze referentie.

4. BESTAANDE MILIEUTOESTAND, AUTONOME ONTWIKKELING EN MILIEUGEVOLGEN

De bestaande toestand van het milieu in het studiegebied, inclusief de autonome ontwikkeling hiervan, moet worden beschreven als referentie voor de te verwachten milieueffecten.

Daarbij wordt onder de autonome ontwikkeling verstaan: de toekomstige ontwikkeling van het milieu, zonder dat de voorgenomen activiteit of een van de alternatieven wordt gerealiseerd.

Uit de formulering van de alternatieven is duidelijk geworden, dat in het MER de aandacht vooral dient uit te gaan naar effecten van ingrepen, die (onder meer) gericht zijn op natuurontwikkeling en cultuurhistorische aspecten. Ook dient aandacht uit te gaan naar de binnendijkse waterhuishouding, die door ingrepen in de uiterwaarden eventueel veranderingen kan ondergaan. Op een kaart van het studiegebied moeten de in dit opzicht gevoelige gebieden en objecten worden aangegeven.

Om te kunnen controleren of de gestelde doelen voor het cultureel erfgoed worden gehaald, is een vertaling nodig in toetsbare eisen. Dit houdt in dat per locatie dient te worden aangegeven welke elementen en patronen minimaal in stand moeten blijven. Tevens moeten de gevolgen van de voorgenomen ingreep in beeld worden gebracht. Het MER dient daarom een zo volledig mogelijke inventarisatie en waardering te bevatten van elementen en patronen op het gebied van cultuurhistorie en archeologie.

Bij het in beeld brengen van de milieugevolgen kunnen onderstaande aandachtspunten als richtlijn worden gehanteerd.

- Geef aard, omvang en reikwijdte aan bij de beschrijving van de gevolgen voor het milieu. Beschrijf hierbij ook de dynamiek van deze effecten (tijdelijk of permanent, ophefbaar of onomkeerbaar, op korte of op lange termijn, cumulatie).
- Naast negatieve effecten moet ook aan positieve effecten aandacht worden besteed en indien mogelijk kwantitatief te worden beschreven, inclusief de termijn waarop deze milieuwinst mag worden verwacht.
- In een bijlage of met expliciete bronverwijzing moet worden aangegeven hoe en op basis van welke gegevens milieugevolgen zijn beschreven.
- Onzekerheden en onnauwkeurigheden in de voorspellingsmethoden en in gebruikte gegevens moeten worden vermeld en minder gangbare voorspellingsmethoden moeten worden gemotiveerd.
- Bij onzekerheden en onnauwkeurigheden in de modellen en/of methoden moet dit worden vermeld en moet een betrouwbaarheidsanalyse worden uitgevoerd of een 'worst case scenario' worden gebruikt.
- Bij de beschrijving dienen de gevolgen van aanlegfase en gebruiksfase te worden betrokken.

4.1 BODEM EN WATER

Geef inzicht in:

- de effecten op de MHW-standen per locatie en in onderlinge samenhang;
- effecten op de stabiliteit van de dijken;
- binnen- en buitendijkse veranderingen in (grond)waterstanden en de mogelijke veranderingen in de kwel;
- de kwaliteit van de klei (in verband met verontreinigingen).

4.2 NATUUR

- Geef een beschrijving van de beoogde winst voor natuur (flora en fauna) als gevolg van de inrichting en het daarop afgestemde beheer, waar mogelijk gekwantificeerd.
- Geef aan welke ecotooptypen en/of natuurdoeltypen worden nagestreefd.
- Beschrijf mogelijke negatieve effecten (onder andere habitatverlies, verstoring van avifauna) van de ingreep op de bestaande natuur.
- Beschrijf de invloed (positief/negatief) van de ingrepen op de bestaande en gewenste ecologische verbindingen en de mogelijke barrièrewerking en versnippering die kunnen ontstaan voor faunasoorten en levensgemeenschappen.
- Bij de beschrijving van de natuurontwikkelingsplannen moet worden aangegeven hoe en op welke plekken met bestaande natuur rekening is gehouden
- Geef aan hoe bij de uitvoering rekening gehouden kan worden met het verminderen van negatieve effecten.

4.3 LANDSCHAP, CULTUURHISTORIE EN ARCHEOLOGIE

Bij het opstellen en beschrijven van de verkenningen dient met nadruk aandacht geschonken te worden aan het herkenbaar (en zo mogelijk functioneel) houden van cultuurhistorische elementen en patronen in de nieuwe inrichting. Daartoe behoren, naast de in de startnotitie (pagina 30) genoemde aandachtspunten:

- verkavelingspatronen;
- kades en kaderestanten;
- de (zicht)relatie tussen cultuurhistorische elementen van het studiegebied en de omgeving;
- vroegere schootsvelden van fortificaties;
- tracé en profiel van veerdammen, koppen van kanalen;
- de zichtrelaties tussen het buitendijksgebied en beschermde stadsgezichten en andere waardevolle uitzichten;
- de mogelijke locatie van cultuurhistorische elementen;
- de verlande havengeulen en de huidige havens;
- kleine waterstaatkundige werken (sluisjes en duikers);

- de samenhang tussen binnen- en buitendijkse elementen (verkaveling, buitendijks water, moeras, bochtige dijken, binnendijkse voormalige eendekooien en doorbraakkolken);
- Geomorfologische elementen als oude strangen, stroomruggen en rivierduinen.

Voor de inpassing en het behoud van archeologische waarden wordt geadviseerd om in overleg met de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) de methode te volgen die door haar geadviseerd wordt.

4.4 OVERIGE ASPECTEN

Geef inzicht in:

- geluidhinder in de aanlegfase (door winning, transport, op- en overslag en verwerking) en de eindfase;
- de gevolgen voor de verkeersveiligheid en de verandering in de verkeerssituatie. Hierbij moet men denken aan zowel de scheepvaart, de recreatie aantrekkende werking en de rustverstoring daardoor voor omwonenden en fauna tijdens de aanlegfase en na voltooiing;
- effecten voor recreatie en het woon- en leefmilieu, zowel binnen- als buitendijks;
- volksgezondheidsaspecten (ongedierte, botulisme en chemische vervuilingen);
- de effecten voor de in het gebied aanwezige gebouwen als gevolg van wijzigingen in de grondwaterhuishouding (waaronder de kans op schade).

5. VERGELIJKING VAN DE ALTERNATIEVEN

5.1 ALGEMEEN

De milieueffecten van voorkeursalternatief en eventuele andere alternatieven (meest milieuvriendelijke alternatief) moeten onderling en met de referentiesituatie - de autonome ontwikkeling - worden vergeleken. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin, dan wel de essentiële punten waarop, de positieve en negatieve effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven verschillen. Betrek bij de vergelijking de doelstellingen en de grens- en streefwaarden van het milieubeleid.

Wij adviseren bij de vergelijking van de alternatieven de financiële aspecten van de alternatieven te betrekken om de realiteitswaarde ervan beter te kunnen beoordelen.

5.2 Voorkeursalternatief

Geef gemotiveerd weer aan welk alternatief de initiatiefnemer de voorkeur geeft.

6. LEEMTEN IN KENNIS EN INFORMATIE

De leemten in kennis en informatie, die van belang zijn voor een goede oordeelsvorming, moeten worden genoemd.

Het doel van deze beschrijving is om een indicatie te krijgen van de volledigheid van de informatie voor de besluitvorming. Deze inventarisatie moet worden toegespitst op die ontbrekende milieuaspecten die (vermoedelijk) in verdere besluitvorming een belangrijke rol spelen.

Beschreven moet worden:

- welke onzekerheden zijn blijven bestaan en wat hiervan de reden is;
- in hoeverre op korte termijn zou kunnen worden voorzien in de leemten in informatie;
- hoe ernstig leemten en onzekerheden zijn voor het te nemen besluit;
- de consequenties die leemten en onzekerheden hebben voor het besluit.

7. EVALUATIEPROGRAMMA

Teneinde de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende maatregelen te treffen, zullen wij bij de besluitvorming ten behoeve waarvan het MER wordt opgesteld, voorschriften omtrent een evaluatieprogramma opnemen.

Het verdient aanbeveling dat de initiatiefnemers in het MER reeds een aanzet tot een dergelijk evaluatieprogramma opnemen, omdat er een sterke koppeling bestaat tussen de gebruikte voorspellingsmethoden, de geconstateerde leemten in kennis en het te verrichten evaluatieonderzoek.

8. VORM, PRESENTATIE EN SAMENVATTING VAN HET MER

8.1 VORM EN PRESENTATIE

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven. De onderlinge vergelijking dient bij voorkeur te worden gepresenteerd met behulp van tabellen, figuren en kaarten.

Voor de presentatie is het voorts van belang:

- het MER kernachtig en beknopt te houden;
- achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzen onderbouwen) niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen;
- bij (eventueel) gebruik van kaartmateriaal recente versies te gebruiken en (zo mogelijk) te voorzien van een leesbare ondergrond en topografische namen en een duidelijke legenda;
- representatieve dwarsdoorsneden, waarop huidige en toekomstige situatie met de constructieve oplossingen goed leesbaar zijn.

8.2 SAMENVATTING VAN HET MER

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste elementen van het rapport zijn weergegeven, zoals:

- de hoofdpunten voor de besluitvorming, inclusief de belangrijkste waarden van het milieu in het plangebied;
- de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de belangrijkste effecten voor het milieu bij het uitvoeren van de voorgenomen activiteit;
- de vergelijking van de alternatieven (zo mogelijk in tabelvorm) en het resultaat daarvan;
- de argumenten voor de keuze van het MMA en het voorkeursalternatief;
- belangrijke leemten in kennis.

Kleiwinning Lekuiterswaarden

Er zijn in totaal vijftien reacties en één advies van de Commissie voor de m.e.r. binnengekomen op de startnotitie. Met de reactie die voor het publiceren van de startnotitie naar Gedeputeerde Staten is gezonden, als reactie op de dijkversterking traject Nieuwpoort-Everdingen (1), is ook rekening gehouden bij het opstellen van de richtlijnen. Hierdoor komt het totaal van de in deze notitie besproken reacties op zeventien.

Hieronder is een inhoudelijke samenvatting gegeven van de zeventien reacties. Daarna wordt aangegeven hoe de reacties verwerkt zijn in de richtlijnen. Dit is uiteindelijk samengevat in een tabel.

1. **De heer J. van Dijk en mevrouw G. Lens (zie ook 9)**

Door de voorgestelde maatregelen denken insprekers hun privacy, uitzicht en ruime tuin te verliezen. Voorts wordt gevreesd dat bij hoge waterstand van de Lek water in het huis zal treden. Met veel aspecten wordt rekening gehouden, maar niet met de karakteristieke buitendijkse bebouwing en met de mensen die daarin wonen.

2. **Polderdistrict Tieler- en Culemborgerwaard**

De startnotitie geeft geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.

3. **Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek**

Het ROB verwijst naar het Rijksbeleid ten aanzien van archeologie. Verzocht wordt om de zogenoemde archeologische verwachtingskaarten voor de Rijntakken, die opgesteld zijn naar aanleiding van een onderzoek in opdracht van Rijkswaterstaat, directie Zuid-Holland en het RIZA, ook als uitgangspunt te nemen voor dit project, met als doel het behoud van eventuele archeologische terreinen. Indien dergelijke terreinen niet behouden kunnen worden, wordt geadviseerd archeologisch onderzoek te laten verrichten.

4. **Firma Gebr. Baars & Zn. (de Viaanse Groentehal)**

Schrijvers brengen de vrees naar voren dat de natuurontwikkeling en de toename van wateroppervlakten ziekten zullen brengen, meer geluidsoverlast, toename van het aantal insecten en stank. Voorts zijn schrijvers bang dat dijken en kaden zullen worden verzwakt en vreest men schade tijdens de afgravingen, onder meer door transport over de weg.

5. **Koninklijk Nederlands Watersportverbond**

Verzocht wordt om nader te worden geïnformeerd met name in verband met de mogelijke consequenties voor jachthavens en watersport in het algemeen in het desbetreffende gebied.

6. **Alex Bloemink**

De inspreker wijst erop dat bij de plannen voor dit project geen rekening is gehouden met schade aan en veiligheid van woningen in het buitendijkse gebied. De zomerkade zou verhoogd dienen te worden ten behoeve van de veiligheid van de bewoners in de uiterwaarden. Indien dit niet kan stelt schrijver voor de panden die gevaar lopen te slopen en te herbouwen op een terp of op de winterdijk. Voorts wordt gevreesd dat de privacy zal worden aangetast en de waarde van de woning zal dalen door het toegankelijk maken van het natuurgebied voor publiek. Indien de plannen ongewijzigd doorgaan gaat schrijver ervan uit dat er voldoende compensatie zal worden gegeven.

7. **NV Nederlandse Gasunie**

Er wordt op gewezen dat in het gebied een gastransportleiding aanwezig is, echter niet in het rivierbedontwikkelingsgebied. Mochten er wijzigingen optreden dan wordt verzocht met de Gasunie contact op te nemen.

8. **G.A.J. Baars**

Gevraagd wordt richtlijnen op te nemen ter bescherming van bestaande watervrije ophogingen voor de berging van werktuigen en tevens vergroting van de watervrije ophoging voor een berging die daar niet op gesitueerd is.

9. **Mevrouw R.B. Lens en de heer A. van Dijk (zie ook 1)**

Er wordt op gewezen dat in de startnotitie verouderde tekeningen zijn opgenomen. Er worden garanties gevraagd om in de nieuwe plannen de bereikbaarheid van de Lek te garanderen. Het belang van moerassen wordt niet ingezien en er bestaat vrees voor de komst van de malariamug. Voorts zijn schrijvers van mening dat alleen met de belangen van de binnendijkse bewoners van het gebied rekening wordt gehouden en niet met de wensen van de buitendijkse bewoners. Gevreesd wordt dat de ontgronding de stabiliteit van de dijkwoningen in gevaar brengt. Indien er aan de Utrechtse zijde van de Lek ook ruimte voor de rivier gecreëerd zou worden, zouden er minder ingrijpende veranderingen aan de kant van Everdingen hoeven plaats te vinden.

10. Stichting Het Zuid-Hollands Landschap

De beschrijving van de probleemstelling ontbreekt in de startnotitie. De doelstellingen natuur en landschap moeten op gelijkwaardig niveau worden gebracht als ruimte voor de rivier en kleiwinning. In het MER dient een volledige beschrijving van de bestaande toestand van de natuur- en landschapswaarden te worden opgenomen. ZHL is van mening dat in een MMA het aspect woon- en leefmilieu (inclusief recreatie) niet mag worden meegewogen. Tenslotte wordt verzocht in het MER een visie op natuur en landschap in de Lekuiterwaarden op te nemen. Een eigen visie is bijgevoegd.

11. Chr. Will

Er bestaat waardering voor het lange termijn beleid ten aanzien van rivierbedverruiming, maar niet voor de plannen voor het scheppen van gekunstelde natuur op de plaats van oude cultuurlandschappen. De geplande natuur heeft niets van doen met de werkelijke oeroude natuur maar zal weer een nieuwe cultuurlandschap zijn. Gepleit wordt voor minder moeras, handhaving van de zomerkade en aanleg van overlaten, sluzen en kleiputten. Handhaving van de zomerkade is ook wenselijk teneinde de vermoedelijke locatie van kasteel Everstein en de tuinen en woningen van de buitendijkse bewoners te beschermen.

12. Gemeente Culemborg

Geen inhoudelijke opmerkingen. Verzocht wordt om afstemming over de inrichting van het natuurgebied in de Goilberdingerwaard.

13. M.J.M. Kerkhof

Verminderde stroming in het zomerbedkan nadelige gevolgen hebben voor de scheepvaart. Ten aanzien van de cultuurhistorie mist schrijver een aantal elementen, zoals kasteel Everdingen en enkele zaken bij Vianen, bijvoorbeeld een voormalige havengeul, de Buitenstad en restanten van de Veerweg. Bescherming hiervan is ook gewenst. Ten aanzien van veiligheid mist schrijver het deelaspect erosie van het buitentalud van de dijk en van de kade om de Buitenstad (Vianen).

14. Bart & Atie Fortuijn

Dringend wordt verzocht om rekening te houden met de bewoners van het buitendijks gebied en voor bescherming tegen overstromingen zorg te dragen. Instemming wordt betuigd met de natuurlijke herinrichting van de uiterwaard en ruimte voor de rivier, mits rekening met privacy wordt gehouden.

15. Vereniging voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer Den Hâneker

Er wordt een uiteenzetting gegeven over het convenant tussen de agrariërs en het hoogheemraadschap van de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden over het beheer van de uiterwaarden. Verzocht wordt om bij de inrichting van de natuurprojecten zoveel mogelijk de natuurdoelen van het convenant te volgen.

Tenslotte mist De Hâneker in de startnotitie een aantal zaken, zoals de vorming van natte graslanden en behoud van stroomdalgraslanden; de integratie van landbouw en natuur; een duidelijk verschil tussen natuurontwikkeling in de vorm van moerassen, beplanting etcetera ten opzichte van agrarisch natuurbeheer ontbreekt; de mogelijkheid van verwerving van grond voor beheer door particulieren en niet alleen door het Zuid-Hollands Landschap.

16. **Maarten Jansen en Mirjam Rinzema**

Verbazing wordt uitgesproken dat in de startnotitie kleiwinning als primair doel wordt gepresenteerd in tegenstelling tot eerdere informatie van het hoogheemraadschap. Ruimte voor de rivier dient hoofddoel van het project te blijven. Voorts wordt de situatie door de extra verhoging van de keerdijken in verband met de - voor schrijvers nieuwe - afvoerpiek van 16.000 m³ en de in sommige varianten genoemde ringdijk als beklemmend ervaren. Verzocht wordt om uit te gaan van de afvoerpiek van 15.000 m³.

17. **Commissie voor de milieueffectrapportage**

Hoofdpunten van het advies.

De Commissie adviseert om in plaats van de in de startnotitie voorgestelde drie inrichtingsalternatieven (rivierkundig, LNC en combinatie) de volgende drie verkenningen uit te voeren: een MHW-verkenning (gericht op het realiseren van de hoogste MHW winst), een verkenning gericht op maximaal behoud van cultureel erfgoed en een verkenning gericht op natuurontwikkeling. Uit deze drie verkenningen kan vervolgens aan de hand van de gestelde doelen en de prioritering hiervan, een meest milieuvriendelijk alternatief worden afgeleid. In de startnotitie wordt de verwachting uitgesproken dat het voorkeursalternatief en het MMA sterke overeenkomsten zullen vertonen. Als bij nadere uitwerking blijkt dat er geen wezenlijke verschillen zijn tussen het voorkeursalternatief en het MMA, dan kan het voorkeursalternatief als MMA worden uitgewerkt.

De Commissie adviseert voor de locatie Lexmond-oost te onderzoeken of zonder invloed op stabiliteit van de dijk, kleiwinning toch een bijdrage kan leveren aan 'Ruimte voor de Rivier' en natuurontwikkeling.

Wijze waarop de ingebrachte reacties al dan niet in de richtlijnen zijn verwerkt

Ad 1

In hoofdstuk 4 (onder andere paragraaf 4.4) zijn de aangevoerde aspecten opgenomen in de richtlijnen. Indien bij de gekozen inrichting mogelijk schade geleden wordt kan men bij het hoogheemraadschap of de gemeente navragen hoe men een claim kan indienen.

Ad 2

Deze reactie is ter kennisname aangenomen.

Ad 3

In hoofdstuk 4 (onder andere inleiding, paragraaf 4.3) is rekening gehouden met de archeologische aspecten.

Ad 4

Deze gezichtspunten zijn opgenomen in hoofdstuk 4 (onder andere in paragraaf 4.1, paragraaf 4.3 en paragraaf 4.4). Indien bij de gekozen inrichting mogelijk schade geleden wordt kan men bij het hoogheemraadschap of de gemeente navragen hoe men een claim kan indienen.

Ad 5

De inspreker wordt van het vervolg van de procedure op de hoogte gehouden. Recreatieve aspecten zijn opgenomen in paragraaf 4.4.

Ad 6

In paragraaf 4.4 zijn aspecten ten aanzien van veiligheid en woonmilieu opgenomen. Indien bij de gekozen inrichting mogelijk schade geleden wordt kan men bij het hoogheemraadschap of de gemeente navragen hoe men een claim kan indienen.

Ad 7

Indien verandering van de plannen hiertoe aanleiding geven zal contact opgenomen worden met de Gasunie in verband met de aanwezigheid van leidingen.

Ad 8

In paragraaf 4.4 zijn aspecten voor woon- en leefmilieu opgenomen. Gedetailleerde opmerkingen kunnen geplaatst worden bij de aanvraag voor de vergunning.

Ad 9

In paragraaf 4.4 zijn de aspecten van de bereikbaarheid, de veiligheid en de volksgezondheid opgenomen. Rivierbedverruiming in andere gebieden valt buiten de doelstelling van het MER. Bij 3.1.a wordt wel gevraagd naar de invloed van de rivierbedverruiming (in het gehele stroomgebied) op de waterstanden in het stroomgebied.

Ad 10

Natuurontwikkeling is in paragraaf 2.2 bij de doelstelling opgenomen. In hoofdstuk 4 is rekening gehouden met de opmerkingen over de bestaande situatie. In paragraaf 3.2 is rekening gehouden met de opmerkingen over het MMA.

Ad 11

In paragraaf 4.2, paragraaf 4.3 en paragraaf 4.4 is rekening gehouden met de opmerkingen.

Ad 12

Deze reactie is ter kennisname aangenomen.

Ad 13

In paragraaf 4.3 is rekening gehouden met de genoemde cultuurhistorische elementen, in paragraaf 4.1 met de verkeers- en veiligheidsaspecten.

Ad 14

In paragraaf 4.4 is rekening gehouden met de opmerkingen.

Ad 15

In paragraaf 2.3 is rekening gehouden met de opmerkingen ten aanzien van het convenant, in paragraaf 4.2 ten aanzien van de natuurontwikkeling. In paragraaf 3.1.b is rekening gehouden met de opmerking ten aanzien van de integratie van landbouw en natuur. De verwerving van gronden valt buiten het kader van het MER.

Ad 16

In paragraaf 2.2 is rekening gehouden met de opmerking over de doelstelling. Het MER dient uit te gaan van realistisch geachte afvoerpieken.

Ad 17

Het advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage heeft als basis gediend voor de richtlijnen.

	Reactant(en)	(Woon)plaats	Verwerking in richtlijnen
1	De heer J. van Dijk en mevrouw. G. Lens	Everdingen	H 4; paragraaf 4.4
2	Polderdistrict Tieler- en Culemborgerwaard	Geldermalsen	t.k.n.
3	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek	Amersfoort	H 4; paragraaf 4.3
4	Firma Gebr. Baars (de Viaanse groentehal)	Vianen	H 4; paragraaf 4.1; paragraaf 4.3; paragraaf 4.4
5	Koninklijk Nederlands Watersport Verbond	Culemborg	paragraaf 4.4
6	Alex Bloemink	Everdingen	paragraaf 4.4
7	NV Nederlandse Gasunie	Groningen	t.k.n.
8	G.A.J. Baars	Vianen	paragraaf 4.4
9	Mevrouw R.B. Lens en de heer A. van Dijk	Everdingen	paragraaf 3.1.a; paragraaf 4.4
10	Stichting Het Zuid-Hollands Landschap	Rotterdam	paragraaf 2.2; paragraaf 3.2; H 4
11	Chr. Will	Everdingen	paragraaf 4.2; paragraaf 4.3; paragraaf 4.4
12	Gemeente Culemborg	Culemborg	t.k.n.
13	M.J.M. Kerkhof	Vianen	paragraaf 4.1; paragraaf 4.3
14	Bart & Atie Fortuijn	Everdingen	paragraaf 4.4
15	Vereniging voor natuur-en Landschapsbeheer 'De Haneke'	Hagestein	paragraaf 2.3; paragraaf 3.1.b; paragraaf 4.2
16	Maarten Jansen en Mirjam Rinzema	Everdingen	paragraaf 4.2
17	Commissie voor de milieueffectrapportage	Utrecht	overal

HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES

- De Commissie adviseert om in plaats van de in de startnotitie voorgestelde drie inrichtingsalternatieven (rivierkundig -, LNC- en combinatie alternatief) de volgende drie verkenningen uit te voeren: een MHW-verkenning (gericht op het realiseren van de hoogste MHW winst); een verkenning gericht op maximaal behoud van cultureel erfgoed en een verkenning gericht op natuurontwikkeling. Uit deze drie verkenningen kan vervolgens aan de hand van de gestelde doelen en de prioritering hiervan, één meest milieuvriendelijk alternatief worden afgeleid.
In de startnotitie wordt de verwachting uitgesproken dat het voorkeursalternatief en het mma sterke overeenkomsten vertonen. Als bij nadere uitwerking blijkt dat er geen wezenlijke verschillen zijn tussen het voorkeursalternatief en het mma, dan kan het voorkeursalternatief als mma worden uitgewerkt.
- De Commissie adviseert voor de locatie Lexmond-oost te onderzoeken of zonder invloed op de stabiliteit van de dijk, kleiwinning toch een bijdrage kan leveren aan "Ruimte voor de Rivier" en natuurontwikkeling.